

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

1. Geneza i ewolucja najwyższego organu kontroli w Polsce

Pojęcie **kontroli** ogranicza się do prawa ustalenia stanu faktycznego w zakresie działalności kontrolowanego podmiotu i stawiania wniosków przez kontrolującego, do których kontrolowany lub jego organ zwierzchni ma obowiązek się ustosunkować. Kontrola różni się od nadzoru tym, że w zakres treściowy tego drugiego pojęcia składa się ponadto prawo do ograniczonej granicami prawa władczej ingerencji w działalność podmiotu nadzorowanego, polegające w szczególności na zmianie i uchylaniu jego rozstrzygnięć.

Geneza kontroli państwowej jest związana z wyodrębnieniem instytucji skarbu państwa, a więc oddzieleniem od siebie skarbcza królewskiego oraz publicznego. Instytucje takie były niezbędne z punktu widzenia parlamentarnej kontroli nad gospodarowaniem groszem publicznym – wykonywaniem budżetu państwa, w tym właściwą polityką podatkową oraz odpowiednim wydatkowaniem pieniędzy publicznych.

W Polsce korzenie systemu obrachunkowego sięgają okresu Rzeczypospolitej szlacheckiej. W zakresie finansów tamtego okresu należy zwrócić uwagę na działalność podskarbiego nadwornego, który zawiadywał wydatkami dworu królewskiego oraz podskarbiego koronnego, któremu podlegały wydatki publiczne. System ten był uzupełniany przez poborców i szafarzy powoływanych przez sejmiki, które przez to starały się utrzymać kontrolę nad zebranymi oraz wydatkowanymi następnie kwotami. Po utworzeniu tzw. skarbu rawskiego – będącego załącznikiem skarbu publicznego, pozostawał on co prawda w gestii podskarbiego koronnego, ale nadzór nad gromadzeniem i szafowaniem zebranych sumami sprawowali wyłonieni przez Izbę Poselską oraz Senat deputaci (po 2 z każdej izby), a zebrane sumy można było wydawać jedynie na cele obrony. Kolejnym krokiem w zakresie kontroli parlamentarnej nad finansami publicznymi było systematyczne – od 1591 r. – powoływanie specjalnej komisji sejmowej – Komisji Skarbowej. Miała ona zrazu zadania z zakresu porządkowania chaotycznych w tamtych czasie stosunków skarbowych, a następnie powoływana po każdej uchwale podatkowej miała nadzorować jej realizację, choć zajmowała się nieraz także innymi sprawami z zakresu finansów publicznych.

W 1613 roku w Radomiu Sejm zdecydował się przekształcić Komisję Skarbową w Trybunał Skarbowy (choć wciąż była to komisja sejmowa, nazywana często Trybunałem Radomskim – na Litwie powołano odpowiednio Trybunał Wileński), składający się z osób mianowanych przez króla i wybieranych przez Sejm, który zajmował się wtedy kontrolą przychodów i wydatków skarbu publicznego oraz kontrolował urzędników skarbowych – podskarbic, ale także poborców, szafarzy oraz dzierżawców dóbr królewskich. Pełnił także funkcje sądu, którego właściwość obejmowała wszelkie spory dotyczące finansów publicznych (np. kwestie zaległości podatkowych). Trybunał Skarbowy działał początkowo doraźnie na sesjach, których większość odbywała się właśnie w Radomiu, a w 1717 roku został przekształcony w stały organ ze stałą w tym mieście siedzibą.

W 1764 roku został on zastąpiony przez dwie komisje skarbowe – Koronną i Wielkiego Księstwa Litewskiego, które to z kolei przekształcono w 1791 roku w jedną już Komisję Skarbową Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

W okresie Księstwa Warszawskiego kontrolą finansów publicznych zajmowała się Główna Izba Obrachunkowa, a w okresie Królestwa Polskiego Izba Obrachunkowa Królestwa Polskiego, których zadaniem była następcza kontrola wszystkich rachunków publicznych.

Po odzyskaniu niepodległości, w 1919 r., **Naczelnik Państwa Józef Piłsudski powołał do życia Najwyższą Izbę Kontroli Państwa**, jako stały, w pełni samodzielny oraz podległy bezpośrednio Naczelnikowi Państwa organ wszechstronnej kontroli finansów publicznych.

Konstytucja marcowa powierzała kontrolę finansów publicznych Najwyższej Izbie Kontroli, powołanej jako niezawisły, lecz związany z Sejmem organ (Prezes NIK odpowiadał przed Sejmem), działający na zasadzie kolegiałności i niezależności jej członków.

W okresie PRL pozycja ustrojowa naczelnego organu kontroli podlegała kilkakrotnie zmianom – stawał się on bowiem względnie niezależnym organem kontroli związanym z Sejmem, by następnie przekształcać się w organ administracji rządowej (Ministerstwo Kontroli Państwowej w latach 1952–1957), który następnie ponownie wracał jako organ niezależny od rządu i związany z Sejmem (ostatecznie w 1980 roku).

Aktualnie podstawę funkcjonowania Najwyższej Izby Kontroli tworzą postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (art. 103, 144, 191, 192, 198, 202–207, 226) oraz przepisy **ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli** (Dz.U. z 1995 r. Nr 13, poz. 59 – dalej powoływana jako ustawa o NIK).

2. Pozycja ustrojowa i organizacja NIK

Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym, niezależnym, konstytucyjnym organem kontroli państwowej, który w systematyce konstytucyjnej znalazł miejsce w odrębnym podrozdziale rozdziału IX „Organy kontroli państwowej i ochrony prawa”. Pomimo iż organ ten nie wpisuje się w ramy klasycznego trójpodziału władzy, to tradycyjnie mówi się o związkach NIK z władzą ustawodawczą, co potwierdza art. 202 ust. 2 Konstytucji, w którym statuuje się zasadę podległości Najwyższej Izby Kontroli Sejmowi. Wyrazem owej zasady jest przede wszystkim określenie w art. 204 Konstytucji obowiązków NIK wobec Sejmu, a także sposób powoływania organów NIK (art. 205).

W zakresie realizacji wspomnianych wyżej obowiązków **Najwyższa Izba Kontroli przedkłada Sejmowi:**

- 1) analizę wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej,
- 2) opinię w przedmiocie absolutorium z wykonania przez Radę Ministrów budżetu państwa, które ma być głosowane przez Sejm,
- 3) informacje o wynikach kontroli, zleconych przez Sejm lub jego organy oraz przeprowadzonych na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów oraz innych ważniejszych kontroli,
- 4) wnioski w sprawie rozpatrzenia przez Sejm określonych problemów związanych z działalnością organów wykonujących zadania publiczne,
- 5) wystąpienia zawierające wynikające z kontroli zarzuty, dotyczące działalności osób wchodzących w skład Rady Ministrów, kierujących urzędami centralnymi, Prezesa Narodowego Banku Polskiego i innych wymienionych w ustawie osób,
- 6) analizę wykorzystania wynikających z kontroli wniosków dotyczących stanowienia lub stosowania prawa.

Warto zwrócić uwagę, że zgodnie z powyższym wyliczeniem Najwyższa Izba Kontroli podejmuje kontrole na zlecenie Sejmu lub jego organów, a podstawą podejmowanych działań kontrolnych w ciągu roku jest roczny plan pracy, który NIK przedkłada Sejmowi. Ponadto, kontrole mogą być podejmowane także na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów a także z własnej inicjatywy i nie zawsze muszą wynikać z planu rocznego – NIK może też przeprowadzać kontrole doraźne. Najwyższa Izba Kontroli przedstawia także Sejmowi coroczne sprawozdanie ze swojej działalności.

Nowelizacja ustawy o NIK z dnia 2 stycznia 2010 roku (Dz.U. Nr 227, poz. 1482) wprowadziła nowy mechanizm „poświadczenia wiarygodności” izby wobec

Sejmu. Nie rzadziej niż raz na trzy lata, Najwyższa Izba Kontroli podlega audytowi zewnętrznemu w zakresie wykonania budżetu oraz gospodarki finansowej NIK, zlecanemu przez Marszałka Sejmu podmiotowi wybranemu zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych.

Związki Najwyższej Izby Kontroli z Sejmem uwidaczniają się ponadto w zakresie sposobu powoływania organów NIK, czyli Prezesa NIK oraz członków Kolegium NIK. **Prezes Najwyższej Izby Kontroli** jest powoływany na wniosek Marszałka Sejmu lub grupy co najmniej 35 posłów przez Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Następnie w ciągu miesiąca zgodę na takie powołanie wyraża Senat, a w przypadku odmowy (niepodjęcie żadnej uchwały w tym terminie oznacza wyrażenie zgody przez Senat) izba niższa powinna wybrać i przedstawić do akceptacji Senatowi inną osobę. Kadencja Prezesa NIK trwa 6 lat, licząc od dnia złożenia przysięgi. W Konstytucji w art. 205 ust. 1 odnajdujemy zapis mówiący o tym, że Prezes Najwyższej Izby Kontroli może być ponownie powołany tylko raz, co ustawa o NIK uściśla w art. 16 ust. 2 stwierdzeniem, iż ta sama osoba może być Prezesem Najwyższej Izby Kontroli nie dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.

Konstytucja ani ustawa nie ustanawiają szczególnych wymagań w zakresie kwalifikacji wobec kandydata na Prezesa NIK, natomiast określają status urzędującego Prezesa, zakazując mu zajmowania innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej, wykonywania innych zajęć zawodowych, przynależności do partii politycznej, związku zawodowego oraz prowadzenia działalności publicznej niedającej się pogodzić z godnością jego urzędu. Prezesowi przysługuje względny immunitet formalny, polegający na tym, iż nie może być on bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Ponadto Prezes NIK nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Kadencja Prezesa Najwyższej Izby Kontroli wygasa w razie jego śmierci, orzeczenia przez Trybunał Stanu utraty zajmowanego stanowiska lub odwołania. Odwołanie Prezesa NIK jest możliwe tylko w sytuacji: zrzeczenia się stanowiska, niezdolności do pełnienia obowiązków na skutek choroby, skazania prawomocnym wyrokiem sądu za popełnienie przestępstwa oraz w przypadku złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem sądu oraz orzeczenia przez Trybunał Stanu zakazu zajmowania kierowniczych stanowisk lub pełnienia funkcji związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach państwowych (a należy mieć na uwadze, że każdy wyrok skazujący Trybu-

nału Stanu powoduje z mocy prawa utratę zajmowanego urzędu). Prezesa NIK odwołuje się w taki sam sposób, w jaki się go powołuje.

Wiceprezesów Najwyższej Izby Kontroli w liczbie trzech powołuje i odwołuje Marszałek Sejmu, po zasięgnięciu opinii właściwej komisji sejmowej, na wniosek Prezesa NIK.

Kolegium Najwyższej Izby Kontroli jest realizacją konstytucyjnej zasady kolegialności działania NIK. Prezes NIK kieruje Najwyższą Izbą Kontroli i odpowiada przed Sejmem za jej działalność, ale to Kolegium uchwała lub zatwierdza najważniejsze rozstrzygnięcia z zakresu kompetencji NIK, w tym te związane z realizacją konstytucyjnych obowiązków wobec Sejmu (np. sprawozdanie z działalności Najwyższej Izby Kontroli w roku ubiegłym, opinia w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów, ale także projekt budżetu NIK oraz roczny plan kontroli). Kolegium NIK składa się z Prezesa NIK, wiceprezesów, dyrektora generalnego NIK (powoływanego i odwoływanego za zgodą Marszałka Sejmu) oraz czternastu niezawisłych w sprawowaniu swych funkcji członków, powoływanych na trzy lata przez Marszałka Sejmu, po zasięgnięciu opinii właściwej komisji sejmowej, na wniosek Prezesa NIK, spośród przedstawicieli nauk prawnych lub ekonomicznych i wyższych rangą pracowników NIK (po siedem osób z obu tych kategorii). Posiedzeniom Kolegium NIK przewodniczy Prezes NIK lub wyznaczony przez niego wiceprezes. Kolegium NIK podejmuje uchwały większością głosów w obecności co najmniej połowy składu Kolegium w głosowaniu tajnym.

Jednostkami organizacyjnymi Najwyższej Izby Kontroli są departamenty, delegatury i biura. W 2014 roku w ramach NIK funkcjonowało czternaście departamentów, szesnaście terenowych delegatur oraz trzy biura. Departamenty kontrolne zajmują się określonymi sferami funkcjonowania państwa (np. Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny czy Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji) oraz wspomagają postępowania kontrolne (np. Departament Strategii, Departament Prawny i Orzecznictwa Kontrolnego). Delegatury NIK odpowiadają za kontrolę terenowych organów administracji publicznej, a biura wykonują zadania w zakresie organizacji oraz obsługi funkcjonowania Najwyższej Izby Kontroli (np. Biuro Informatyki).

3. Podmiotowy i przedmiotowy zakres kontroli

Zakres działania Najwyższej Izby Kontroli określony jest przede wszystkim w art. 203 Konstytucji oraz przepisami ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli. Według tych przepisów możliwe jest wyodrębnienie trzech kategorii kontrolowanych podmiotów.

Po pierwsze, NIK kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych oraz innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

Po drugie, NIK może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności i rzetelności.

Po trzecie, NIK może również kontrolować, z punktu widzenia legalności i gospodarności, działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa, np. wykonują zadania zlecone lub powierzone przez państwo lub samorząd terytorialny, czy też wykonują zamówienia publiczne na rzecz państwa lub samorządu terytorialnego.

Kontrolując jednostki wymienione powyżej, Najwyższa Izba Kontroli bada w szczególności wykonanie budżetu państwa oraz realizację ustaw i innych aktów prawnych w zakresie działalności finansowej, gospodarczej i organizacyjno-administracyjnej, w tym realizację zadań audytu wewnętrznego tych jednostek.

Ustawa *expressis verbis* pozwala także Najwyższej Izbie Kontroli na kontrolę wykonania budżetu, realizacji zadań audytu wewnętrznego, gospodarkę finansową i majątkową takich instytucji państwowych, jak: Kancelaria Sejmu, Kancelaria Senatu, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy, Naczelny Sąd Administracyjny, Krajowa Rada Sądownictwa, Trybunał Konstytucyjny, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Krajowe Biuro Wyborcze oraz Państwowa Inspekcja Pracy.

Wspomniane powyżej **kryteria kontroli NIK** – legalność, gospodarność, celowość i rzetelność – wyznaczają zakres przedmiotowy kontroli NIK. **Legalność** oznacza zgodność działania z przepisami prawa, i to zarówno prawa powszechnie obowiązującego, jak i aktami prawa wewnętrznego, które obowiązują kontrolowany podmiot, jak również umowami, decyzjami wydanymi w sprawach indywidualnych oraz innymi rozstrzygnięciami (np. postanowieniami, wyrokami, uchwałami) podjętymi przez uprawnione do tego podmioty. **Gospodarność** oznacza oszczędne i wydajne wykorzystanie środków – uzyskanie efektów odpowiednich do poniesionych nakładów. **Kryterium celowości** dotyczy badania, czy działalność kontrolowanej jednostki jest zgodna z ustalonymi dla niej celami oraz czy realizując owe cele, korzysta się z odpowiednich – skutecznych metod i środków. **Rzetelność** oznacza wypełnianie obowiązków zgodnie z ich treścią, z należytą starannością, sumiennością

i we właściwym czasie, jak też zgodne z rzeczywistością dokumentowanie we właściwej formie i terminie określonych działań lub stanów faktycznych.

Tak szeroki zakres podmiotowy oraz przedmiotowy kontroli NIK, niewątpliwie najszerszy ze wszystkich organów pełniących funkcje kontrolne, nałożony ustawą na inne organy kontrolne nakaz współpracy z NIK, ostateczny charakter ocen dokonywanych przez NIK oraz podległość jedynie Sejmowi (i Senatowi w bardzo wąskim zakresie) determinują uznanie Najwyższej Izby Kontroli za naczelny organ kontroli państwowej.

4. Postępowanie kontrolne

Najwyższa Izba Kontroli przeprowadza kontrole planowe, uwzględniając w planach m.in. zlecenia ze strony Sejmu i jego organów – przede wszystkim komisji sejmowych – oraz tzw. kontrole doraźne.

Celem postępowania kontrolnego, przeprowadzanego przez pracowników NIK, na podstawie legitymacji służbowej i imiennego upoważnienia określającego jednostkę kontrolowaną i podstawę prawną do podjęcia kontroli, jest zgodnie z art. 28 ustawy o NIK, **ustalenie stanu faktycznego** w zakresie działalności jednostek poddanych kontroli, rzetelne jego udokumentowanie i dokonanie oceny kontrolowanej działalności według wspomnianych wyżej kryteriów. Realizacji tego celu służy zestaw instrumentów przewidziany ustawą, m.in. prawo do swobodnego wstępu do obiektów i pomieszczeń jednostek kontrolowanych, przeprowadzanie oględzin obiektów, składników majątkowych i przebiegu określonych czynności, wzywianie i przesłuchiwanie świadków czy korzystanie z pomocy biegłych i specjalistów, a kierownicy kontrolowanych jednostek mają obowiązek niezwłocznie przedkładać na żądanie Najwyższej Izby Kontroli wszelkie dokumenty i materiały, w tym na nośnikach elektronicznych, niezbędne do przygotowania lub przeprowadzenia kontroli.

Choć ustawa mówi, że kontrolę mogą przeprowadzać Prezes, wiceprezesi oraz dyrektor generalny NIK, to w praktyce kontrole przeprowadzają odpowiednio upoważnieni pracownicy Najwyższej Izby Kontroli, określani przez ustawę jako „kontrolerzy”.

Jak było to wspomniane powyżej, określenie pozycji ustrojowej NIK jako naczelnego organu kontroli państwowej wymaga od pozostałych organów kontroli, rewizji, inspekcji, działających w administracji rządowej i samorządzie terytorialnym, współpracy z Najwyższą Izbą Kontroli. Instytucje te, zgodnie z art. 12 ustawy o NIK, są obowiązane do udostępniania Najwyższej Izbie Kontroli, na jej wniosek, wyników kontroli przez nie przeprowadzonych, przeprowadzania określonych kon-

troli wspólnie pod kierownictwem Najwyższej Izby Kontroli oraz przeprowadzania kontroli doraźnych na zlecenie NIK.

Z czynności przeprowadzanych w trakcie kontroli sporządza się protokoły dokumentujące te czynności, bowiem wszystkie ustalenia kontroli powinny wynikać z dokumentów i materiałów zgromadzonych w prowadzonych przez kontrolera aktach kontroli, które są zbiorem zebranych, zabezpieczonych i uporządkowanych materiałów dowodowych, a przy tym podstawą ustaleń faktycznych. Materiał ten powinien być na tyle pełny, aby można było odtworzyć przeprowadzone postępowanie kontrolne.

Następstwem przeprowadzanej kontroli jest **wystąpienie pokontrolne**, które zawiera m.in. zwięzły opis ustalonego stanu faktycznego i ocenę kontrolowanej działalności, w tym ustalone, na podstawie materiałów dowodowych znajdujących się w aktach kontroli, nieprawidłowości i ich przyczyny, zakres i skutki oraz osoby za nie odpowiedzialne, a także uwagi i wnioski w sprawie usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. Warto podkreślić, iż NIK jako organ kontroli nie ma możliwości władczej ingerencji w działalność kontrolowanej jednostki, a kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje jedynie prawo zgłoszenia umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania, które są rozpatrywane przez powoływaną każdorazowo przez Prezesa NIK komisję rozstrzygającą.

Kierownik jednostki kontrolowanej jest obowiązany, w terminie określonym w wystąpieniu, nie krótszym niż 14 dni od dnia otrzymania wystąpienia pokontrolnego, a w przypadku wniesienia zastrzeżeń od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego nie krótszym niż 14 dni, poinformować Najwyższą Izbę Kontroli o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

Po zakończeniu każdej kontroli planowej, na podstawie wystąpienia pokontrolnego oraz materiału dowodowego, sporządzona jest informacja o wynikach kontroli, służąca upublicznieniu wyników kontroli, a tym samym informująca opinię publiczną o działalności kontrolowanych podmiotów.

Innym efektem kontroli może być pisemne powiadomienie przez Prezesa NIK kierownika jednostki nadrzędnej lub właściwego organu państwowego lub samorządowego o uwagach, ocenach i wnioskach dotyczących kontrolowanej działalności, sformułowanych w wystąpieniu pokontrolnym, a w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, Najwyższa Izba Kontroli zawiadamia organ powołany do ścigania przestępstw lub wykroczeń oraz informuje o tym kierownika jednostki kontrolowanej lub kierownika jednostki nadrzędnej i właściwy organ państwowy lub samorządowy.

Interesujące uprawnienie Najwyższa Izba Kontroli uzyskała wskutek wspomnianej powyżej nowelizacji ustawy o NIK z 2010 roku – na mocy przepisu art. 11a tej ustawy, Prezes NIK może wystąpić do Marszałka Sejmu o skierowanie do Prezesa Rady Ministrów wniosku o zajęcie stanowiska wobec wynikających z kontroli wniosków dotyczących stanowienia lub stosowania prawa. Prezes Rady Ministrów musi, w terminie 60 dni od dnia otrzymania wniosku, przedstawić swoje stanowisko wraz uzasadnieniem, a w przypadku uznania w owym stanowisku potrzeby zmian w przepisach powszechnie obowiązującego prawa, określa się termin podjęcia prac legislacyjnych w zakresie tych zmian oraz organ odpowiedzialny za opracowanie projektu odpowiednich przepisów.

Ważnym uprawnieniem Najwyższej Izby Kontroli jest ponadto kompetencja Prezesa NIK do wystąpienia z wnioskami do Trybunału Konstytucyjnego o kontrolę zgodności norm prawnych z normami wyższego rzędu, a także o stwierdzenie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych oraz o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

Podstawowa literatura

- D. Bolikowska, W. Robaczyński, *Najwyższa Izba Kontroli – tradycja i współczesność*, Warszawa 2009.
- J. Jagielski, *Kontrola administracji publicznej*, Warszawa 2006.
- E. Jarzęcka-Siwik, B. Skwarka, *Dopuszczalność zaskarżania wyników kontroli NIK – możliwość weryfikacji ustaleń kontrolnych*, „Kontrola Państwowa” 2013, nr 4.
- E. Jarzęcka-Siwik, B. Skwarka, *Postępowania kontrolne NIK po nowelizacji – najważniejsze zmiany*, „Kontrola Państwowa” 2012, nr 4.
- E. Jarzęcka-Siwik, B. Skwarka, *Najwyższa Izba Kontroli. Komentarz do ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli*, Warszawa 2011.
- E. Jarzęcka-Siwik, T. Liszcz, M. Niezgódka-Medkova, W. Robaczyński, *Komentarz do ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 23 grudnia 1994 roku*, Warszawa 2000.
- C. Kosikowski, E. Ruśkowski, *Finanse publiczne i prawo finansowe*, Warszawa 2008.
- M. Kruk (red.), *System organów ochrony prawnej w Polsce*, Warszawa 2006.
- J. Mazur, *Nowa ustawa o NIK*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 8.
- M. Niezgódka-Medek, *Pozycja ustrojowa Najwyższej Izby Kontroli – nowelizacja ustawy o NIK z 2010 r.*, „Kontrola Państwowa” 2013, nr 3.
- R. Padrak, *Postępowanie kontrolne NIK. Komentarz*, Warszawa 2012.

Rozdział XVII

- K. Pawłowicz, *Przedsiębiorca wobec Najwyższej Izby Kontroli. Studium publicznoprawne*, Warszawa 2005.
- A. Sylwestrzak, *Kontrola administracji publicznej w III Rzeczypospolitej Polskiej*, Gdańsk 2001.
- A. Sylwestrzak, *Najwyższa Izba Kontroli. Studium prawnoustrojowe*, Warszawa 2006.
- R. Szawłowski, *Najwyższe państwowe organy kontroli II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2004.
- B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), *Ustrój organów ochrony prawnej*, Lublin 2003.
- H. Zięba-Załucka, *Organy kontroli państwowej i ochrony prawa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Rzeszów 2000.

